№ 157 ՈՒՐԲԱԹ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 27 **1899** ՈՒՐԲԱԹ ՕԳՈՍՏՈՍԻ 27 № 157

ՔՍԱՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ".
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak".
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Լուրջ վերաբերմունք.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Նամակ Ալէքսանդրօպօլից. Նամակ Ախալքալաքից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Դէպի Իմատրա:

ԼՈՒՐՋ ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆՔ

Կովկասեան Կառավարչապետի օգնականը յատուկ շրջաբերականով, որ նա ուղղել է վարչական իշխանութիւններին՝ հրաւիրում է նրանց առանձին ուշադրութիւն դարձնել երկրի առողջապահական պայմանների վրա և ձեռք առնել եղած միջոցներ բարեկարգելու քաղաքների և գիւղերի առողջապահական վիճակը: Այդ հրաւէրը, անշուշտ, մեծ զարկ կը տայ տեղական հաստատութիւններին՝ կազմակերպելու առողջապահական հսկողութիւն բոլոր այն տեղերում, ուր ազգաբնակութիւնը գտնվում է աննպաստ կենցաղավարական պայմանների մէջ և ուր շատ հեշտութեամբ զարգանում են ամեն տեսակ թէ՛ վարակիչ և թէ ոչ-վարակիչ հիւանդութիւններ:

Ազգաբնակութիւնը իր կողմից պէտք է աջակցի տեղական իշխանութիւններին՝ կատարեալ կերպով գլուխ բերելու առողջապահական պայմանների բարելաւելու գործը: Նա պէտք է ներգործական դեր կատարէ, որպէս զի հսկողութիւնը չը լինի միայն արտաքին և ձևական: Ոչ մի օգտաւէտ ծրագիր, ոչ մի նպատակայարմար կարգադրութիւն չէ կարող արդիւնաւոր լինել՝ մինչև որ ազգաբնակութիւնը ինքը չը սկսի իրագործել նրանց, զգալով նրանց կարևորութիւնը և նշանակութիւնը: Մանաւանդ այս հանգամանքը մեծ դեր է խաղում այնպիսի գործի մէջ, ինչպէս է առողջապահութեան պայմանների բարւոքումը, որովհետև այդտեղ շատ հեշտ կերպով կարող են աչքից սպրդել այնպիսի զանցառութիւններ, որոնք վերաբերում են մարդկանց ներքին կեանքին, նրանց ապրուստի, մաքրասիրութեան, տնային հիւանդութիւններին:

Դժբախտաբար, այս տարի մեր գիւղական ազգաբնակութեանը մի ստուար մասը ապահովված չէ հացի կողմից: Անտանելի երաշտը մի կողմից, սաստիկ կարկուտը և հեղեղը միւս կողմից շատ տեղ քայքայեցին գիւղական տնտեսութիւնը: Մեր առաջ դրված է մի այնպիսի խոշոր և ծանրակշիռ հարց, ինչպէս է ազգաբնակութեանը հաց հայթայթելու հարցը: Իսկ այդ հարցը անմիջապէս կապ ունի առողջապահութիւնը բարւոքելու հարցի հետ:

Մեր գաւառական գործողների առաջ այդպիսով դրված են մի շարք լուրջ խնդիրներ, որոնք չեն կարող մատնվել զանցառութեան և անհոգ վերաբերմունքի: Պէտք է գործել անյապաղ՝ ծանր և ողբալի հետևանքների առաջն առնելու համար:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Անցեալ անգամ մենք խօսեցինք Թիւրքահայերի մամուլի մասին: Մեր առաջ դրված էր մի պարծենկոտ ինքնագոհութիւն, որ դուրս էր գալիս Թիւրքահայերի և ռուսահայերի մամուլի համեմատութիւնից: Մենք ասեցինք, թէ մխիթարական բան չը կայ այն հանգամանքի մէջ, որ Թիւրքահայ ընթերցողները անտարբեր են դէպի գրական ուղղութիւնները. որ նրանց համար մի և նոյն է, թէ ինչ են գրում և ինչպէս են գրում. որ գրական ցեխը և գրական ազնուութիւնը նրանց համար միևնոյն գինն ունեն: Ինքնագոհութիւնը քարացման մի նշան է: Եւ այդ բանը հաստատում է «Մասիս» կիսամսեայ հանդէսի վերջին համարում այդ հանդէսի խմբագիր պ. Շամտանճեան մի գեղեցիկ յօդուածով, որի վերնագիրն է «Մեր վաղուան սերունդը»: Այդ սերունդը, իսկ որ, մի այնպիսի մտատանջութիւն պատճառող հարց է, որ արժէ նրա մասին մտածել: Ապագան ներկայի ծնունդն է. իսկ ներկան բոլորովին անմխիթար գոյներով է ներկայանում պ. Շամտանճեանին և, ի հարկէ, չէ կարող մի մխիթարական ապագայի ծնող դառնալ: Կ. Պօլսում կայ «Ուսուցչական ընտրելիներու քննող մասնախումբ», որ ուսուցչութեան արտօնութիւն է տալիս հայ դպրոցներում աւարտած աշակերտներին: Այս տարի այդ մասնախումբը իրան դիմող շրջանաւարտներից շատերին հարկադրված է եղել ուսուցչական վկայական չը տալ, որովհետև այդ խեղճերը ոչինչ զարգացողութիւն չունէին: Պ. Շամտանճեան այս առիթով ասում է.

Ասոնք շատ յատկանշական երևոյթներ են, մեր հասարակութեան՝ զարգացման ճամբուն մէջ կատարածին տեսակէտէն, որոնք միանալով տնտեսական և բարոյական ուրիշ երևոյթներու հետ, կը կազմեն այն մեծ դժբաղդ իրողութիւնը, որով մեր հասարակութիւնը անկման ընթացքի մը մատնուած, աւելի խոր կը թաւալի տակաւ, ու սերունդէ սերունդ ապասերում մը, բարուց ապականութիւն մը անյեղլի կերպով կը կաչկանդէ մեր ընկերութեան բարգաւաճումը, նիւթական և բարոյական ուղղութեան մը մէջ: Զօրաւոր հակազդեցութիւն մը պէտք է զմեզ նիւթական և բարոյական այդ սոսկալի գահավիժումին մէջ կեցնելու համար: Հակառակ պարագային, մօտաւոր ապագայի մը մէջ զմեզ սոսկալի կերպով աղքատացած և բարքերու ապականութեան մէջ կատարելապէս ապասերած պիտի զգանք, ու այդ, վերջնական անդառնալի պիտի ըլլայ մեզ համար:

Փաստերն ապացուցանում են, որ այդ սրխուր գուշակութիւնը բառախաղութիւն չէ, այլ իրական ապագայ: Մի ժամանակ կար, երբ Թիւրքահայերը (խօսքը, ի հարկէ, մեծ մասամբ պօլսեցիների մասին է) տնտեսական բարգաւաճ վիճակի մէջ էին գտնվում. հայերը ներկայանում էին իբրև Թիւրքիայի ժողովուրդների զարգացած, հասկացող մի մասը և իրանց ձեռքում էին պահում առևտրի մեծ մասը, յարգվում էին: Բայց ժամանակը առաջ գնաց, իսկ Թիւրքահայը կանգնած մնաց իր տեղում: Եւ ահա ներկայ սերունդը յետամնացութեան պատկերն է ներկայացնում:

Թերուս, խնկած, անգոյն սերունդ մը կրաւորական գոյութիւն մը միայն ունի, հեռու հակազդելու կարողութենէ: Մեր ներկայ սերունդը մխիթարական վիճակ մը չի ներկայացներ. ամենուն ծանօթ է արդէն այս կէտը. ամեն խելացի անհատ նշմարած է արդէն, թէ ինչպէս մենք օրէ օր աղքատանալու վրայ ենք և մտաւորապէս ալ յետադիմական ընթացքի մը մէջ մտած:

Եւ ինչ է ասում այդ ներկան, ինչ խրատներ է տալիս:

Ա՛լ հերիք է որչափ որ երևակայական դաստիարակութեամբ մը կենսականութեան ջիղը մեր նոր ծլող սերունդներուն մէջ սպաննեցինք: Ա՛լ հերիք է որչափ որ հին բարքերու, հին մտածումներու աստուածացում մը ուզեցինք ընել, առանց փոխուելու, նորոգուելու պահանջը զգալու: Մեր երկրացիներ և օտարներ չը սպասեցին, որ մենք ալ շարժինք, և այսօր յանկարծ, մէկ անգամէն կը տեսնենք, երազէ արթնցողի մը պէս, թէ ինչեր կատարուեր են մեր չուրջ, առանց մեր գործօն մասնակցութեան:

Ազատ մրցման վրա հիմնված տնտեսական կեանքի մէջ հայերը մասնակցութիւն չունեին: Երկրի հարստութիւնները շահագործում են աւելի ընդունակ, աւելի լաւ պատրաստված եւրօպացիները, որոնք բնիկների ձեռքից խլում են ամեն մի բան: Օտարները կառուցանում են երկաթուղիներ, քարափներ, տրամվայներ. մի հանգամանք է դա, որ նոյն-իսկ օսմանեան պետութեան շահերի տեսակէտից էլ վնասակար է: Բայց հայերի ներկայ սերունդը չէ կարող իր բաժինն ունենալ այդ շահագործութիւնների մէջ, քանի որ ներկայ սերունդը «հիւծախտաւորի մը պէս ամեն օր իր կենսականութենէն մաս մը վրայ տալու վրայ է»: Պէտք է ուրեմն հոգ տանել, որ գոնէ վաղվայ սերունդը աւելի կարող և գործօն լինի: Իսկ դրա համար հարկաւոր է դաստիարակութիւն, առողջ, հիմնաւոր, հին մշուշներից ազատ մի դաստիարակութիւն, որ կարելի է և պէտք է մատակարարել վաղվայ սերունդին դպրոցի և գրականութեան միջոցով: Դպրոցական րէֆօրմ վաղուց է պահանջում «Մասիսը» և միևնոյնը կրկնում է այժմ էլ: Իսկ գալով երկրորդ միջոցին՝ ահա ինչ է ասում նա.

Տպագրութիւնը բոլոր քաղաքակիրթ ազգե-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴԷՊԻ ԻՄԱՏՐԱ

(Ճանապարհորդութիւն Ֆինլանդիայում)

Գարնան գալուն պէս, երբ ամպամած երկինքը պարզվում է և օդը սկսում է կամաց-կամաց տաքանալ՝ մարդ մի տեսակ պահանջ է զգում հեռանալ աղմկալի քաղաքի մթնոլորտից և գէթ կարճ ժամանակ հոգւով հանգստանալ խաղաղ բնութեան ծոցում: Պետերբուրգում ապրողի համար ամենամօտիկ և ամենայարմար վայրը, ուր կարելի է մաքուր օդ ծծել և տեսնել անտառապատ ու սարոտ տեղեր՝ Ֆինլանդիան է:

Երկաթուղու գնացքը Նեվայի ափերից մեզ տանում է դէպի հիւսիս՝ «բնութեան խորթ զաւակների» երկիրը: Մօտ մի ժամից յետոյ անցնում ենք սահմանը, ուր ֆինլանդական մաքսատունը մաքս է վերցնում Ռուսաստանից եկած ապրանքներից: Մտնում ենք բուն Ֆինլանդիան: Երկրի մակերևոյթը զգալի կերպով սկսում է բարձրանալ: Գնացքը անցնում է գրանիտեայ բլուրների ճեղքուածներից և եղևնեայ ու սոճի անտառների միջով: Մի կողմ թողնելով ճահիճները՝ ճանապարհը Տերիոկի կայարանից ուղղաձիգ դիմում է դէպի հիւսիս: Ուսիկիրկօ կայարանի մօտերքում, սոճի անտառի մէջ, կառուցած է թոքախտաւորների համար սանատօրիա, որը յարմարութեամբ և էժանութեամբ մատչելի է ոչ-ունևորներին:

Իմատրա ջրվէժը գնալու համար, պէտք է անցնել Վիբուրգ քաղաքը (ֆիններէն՝ Վիպուրի): Արդէն հեռուից երևում է այդ քաղաքի հին ամրոցը, որի վեցանկիւնանի բարձր աշտարակները վերևից մռայլ կերպով իշխում են շրջակայքի վրա: Այդ ամրոցն ունի մի արիւնալից պատմութիւն, որը սերտ կապված է Ֆինլանդիայի ամբողջ պատմութեան հետ: Վեց հարիւր տարի սրանից առաջ շվէդացիք հիմնարկեցին այդ բերդը ու քաղաքը՝ երկիրը հարաւից պաշտպանելու համար: Այդ վեց հարիւր տարիներից չորս հարիւրն անցել են կորստաբեր պատերազմների մէջ: Վիբուրգի ամուր պարիսպները, որ յաճախակի պաշտպանել են քաղաքը ռուսաց յարձակումներից՝ ընկնում են 1710 թւականին: Քաղցը ստիպում է Վիբուրգին, յամառ դիմադրութիւնից յետոյ, անձնատուր լինել Պետրոս Մեծին:

Մինչև 1857 թւականը Վիբուրգը չէր մեծանում. բայց երբ Սայմէնի ջրանցքը միացնում է ֆինլանդական ծոցը Սայմէն լճի ահագին աւազանի հետ՝ քաղաքը սկսում է օրէցօր ծաղկել, առևտուրը կենդանացնում է նրան, հարստացնում ու գեղեցկացնում: Քաղաքի գովելի մաքրութիւնը, եւրոպական կարգ ու կանոնները հէնց առաջին անգամից լաւ տպաւորութիւն են թողնում ճանապարհորդի վրա: Չը նայած որ քաղաքը հազիւ 23 հազար բնակիչ ունի, բայց նա պարունակում է իր մէջ այնպիսի հասարակական հիմնարկութիւններ, որոնք պարզ կերպով ցոյց են տալիս երկրի բարձր կուլտուրական զարգացումը: Կրթական գործը մի այնպիսի ծաղկած դրութիւն ունի, որ հիացմունք, նոյն-իսկ նախանձ է գրգռում: Ժողովրդական ուսումնարանը (Folskola) ամենագեղեցիկ շէնութիւնն է քաղաքում: Մի ուրիշ անգամ թողնելով առհասարակ Ֆինլանդիայի կրթական գործի նկարագրութիւնը՝ այժմ բաւականանանք միայն չոր թւանշաններով թէ ուսումնարանների և թէ միւս հասարակական հիմնարկութիւնների:—Քսան և երեք հազար բնակիչների համար կան՝ ֆինական, շվէդական ու ռուսաց իգական գիմնազիաներ. ֆինական, շվէդական ու ռուսաց րէալական դպրոցներ. ֆինական ու շվէդական արական գիմնազիաներ, նաւագնացութեան դպրոց, արհեստագիտական ուսումնարան. կան 9 հատ տարրական ուսումնարան, գթութեան քոյրեր պատրաստելու համար դպրոց: Չորս հատ գրադարան-ընթերցարան, բացի նորակառոյց թանգարանում գտնվողից՝ ամեն օր բաց են ընթերցասէր ժողովրդի համար: Կան չորս դրամատուն, մի թատրոն, 5 եկեղեցի, 7 հիւանդանոց, անկելանոցներ՝ ծեր կանանց համար, անտէր երեխաների համար. երկու հատ գիշերելու օթեան, որոնցից մէկը ձրի, միւսը 10 պէնի (5 կոպ.) վարձատրութեամբ. բազմաթիւ բարեգործական և ուրիշ ընկերութիւններ—ժուժկալութեան, երկու հատ մարմնամարզական (մէկը հիւանդների համար), չորս հատ հրշէջ ընկերութիւն, աղքատների համար էժանագին բնակարաններ ճարող ընկերութիւն, ծառաներին և բանւորներին օժանդակող ընկերութիւն. վերջիններիս համար գոյութիւն ունի սեփական կասսա. քաղաքը ունի 7 հիւանդանոց, 5 բաղանիք, հրատարակվում են 5 պարբերական թերթ, և այլն և այլն: Երկար կը լինէր մէկ-մէկ յիշատակել բոլոր հիմնարկութիւնները՝ որոնք ծառայում են բնակիչների մտաւոր և նիւթական բարօրութիւնը բարձրացնելու:

Քաղաքի բարեկեցիկ դրութիւնը և համեմատաբար էժան կեանքը հրապուրում է Պետերբուրգի շատ բնակիչներին, որոնք ամառը գալիս են ապրելու քաղաքում և շրջակայքում: Հրաշալի են այդ շրջակայքը: Ծովն երեք կողմից պատել է քաղաքը: Դէպի հիւսիս, երկար տարածութեան վրա, ձգված է բարոն Նիկոլայի ծառաստանը մի բլրապատ ու գեղանկար տեղում, որի մեծ մասը ծածկված է սոճու, եղևնու և հաճարենու խիտ անտառով: Այստեղ ամեն մի քայլափոխում մարդու հայեացքը շոյում են մէկը միւսից բոլորովին տարբերվող գեղեցիկ տեսարաններ: Լայն ու երկար գլխաւոր ծառուղին, որի երկարութեամբ հսկայ սոճիները միմեանց գրկած վերևում բնական կամար են կազմում՝ դուրս է գալիս դէպի դաշտը, ուր կառուցած է բարոնի ապարանքը: Գրանիտեայ լերկ ապառաժից երևում է անշարժ, ապակու նման փայլող ջրի մակերևոյթը: Փոքրիկ կղզու վրա գտնվում է բարոնի տոհմական դամբարանը, որի առանձնաձև պարիսպները և աշտարակները յիշեցնում են միջնադարեան ասպետների մռայլ ամրոցները: Դէպի ձախ, անտառի խորքում, գրանիտեայ սալաքարի վրա նստած է առասպելական երգիչ Վէյնէմէյնէնի, ֆինական այդ Օրֆէյի գեղեցիկ արձանը: Ֆին ժողովրդի բանաստեղծական երկի՝ «կալէվալա»-ի իմաստուն հերոսը նուագում է «կանտէլէ»-ի (ֆինական հին տաւիղ) վրա և իր վառվռուն երգերով սիրեցեալ ժողովրդին ինքնաճանաչութիւն է ուսուցանում... «Հայրենիքի երիտասարդ զաւակներ, անվեհեր կտրիճներ,—երգում է նա,—գովեցէք իմաստուն, ուժեղ ու պանծալի մարդկանց, որ դուք էլ այնպէս դառնաք ի պարծանս թանկագին հայրենիքի: Թող երկար տարիների ընթացքում երջանկութիւնն անպակաս լինի երիտասարդ Ֆինլանդիայից, ուրախացնելով նրա լճերն ու ափերը: Եւ ծաղկեն զարդարվեն նրա կանաչազարդ դաշտերը. արտերը փայլեն ոսկեգոյն հասկերով: Եւ նրա երախտագէտ գեղջուկը թող գնահատէ հայրենիքի բարիքները: Բայց երբ չար թշնամին վրա տայ այդ խաղաղ դաշտերին՝ թող այն ժամանակ մեր ազնիւ ժողովուրդը կարողանայ թշնամու արիւնը թափել.

թու ճակատագրին մէջ անազին յեղաշրջում մը կատարած է: Այս ճշմարտութիւնը յատուկ կերպով կերևայ՝ երբ թղթատենք այդ ազգերու զարգացման պատմութիւնը: [illegible] կարողութիւնից: «Արևելքի» պարծենկոտ ինքնագոհութեան և այս բնական հայեացքի մէջ սարեր ու ձորեր կան: Հարկաւոր չէ մեծ խելք և առանձին ընդունակութիւններ՝ հասկանալու համար, թէ երկու գիրքերից որն է օգտակարը, որն է տանում դէպի յուսալի ապագան...

ՆԱՄԱԿ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՈՊՈԼԻՑ

—

Օգոստոսի 20-ին

Այս տարի մեր գաւառում հունձը սովորականից աւելի կանուխ սկսվեց, և արդէն վերջացել է դաշտային մասի կալերի կալսելը. Մնացել է միայն լեռնային մասինը: Թէև գարնան յորդառատ անձրևները սկզբում խոստանում էին առատ հունձ՝ բայց, գիւղացու չար բախտից, ամառնամտից սկսած՝ երկարատև երաշտը ի դերև հանեց ամեն յոյս, չուտով չորացրեց և հասցրեց հացաբոյսերը: Երաշտն սպառնում էր բոլորովին փչացնել ցանքսերը, սակայն Ղարախաչի կողմից փչող մշտատև, գովաչունչ քամին չը թողեց, որ դաշտերը այրվեն ցերեկվայ տապից և միայն քամու չնորհիւ, այս տարվայ բերքը տեղ-տեղ միջակից աւելի է, իսկ ընդհանրապէս, գոհացուցիչ է:

Եթէ գիւղացին անցեալ տարվանից հին պաչար ունենար՝ անկասկած, հացի գինը կարող էր իջնել. սակայն հին հաց չը լինելուց, դժուար թէ զգալի էժանութիւն լինի: Ներկայումս հացի արտահանութեան պահանջ չը կայ. չը կայ նաև որոչ «մազանդար», թէև գիւղերում ցորենը ծախվում է պուդը 1 ր. 20 կոպէկով, կամ որ նոյնն է՝ սոմարը (20 պուդ) 24 րուբլով: Կասկած չը կայ, որ հացի գնի բարձրութիւնը ձեռնտու է այդ առևտրով պարապողների համար, մանաւանդ եթէ նրանք առաջուց հաւաքած ունեն մեծ քանակութեամբ հացահատիկներ—ցորեն, գարի:

Մեր օրերում հացի պակասութիւն յաճախ, չատ յաճախ է պատահում: Գաւառի կլիմայական պայմաններն այսպէս են. գարնան սկզբից տեղում են անընդհատ յորդառատ անձրևներ և չարունակվում են մինչև արևադարձը. այնուհետև անձրևները պակասում են և հազուադէպ են դառնում մինչև աչունք: Մեզ, ժամանակիցներիս համար անյայտ է, թէ ինչպէս է եղել անցեալ դարերում առասպելական Շարայի հայրենիքը, որը երբեմն հայի չտեմարան էր համարվում. բայց ներկայումս այդ գոված չտեմարանը դատարկվել է և մշակ-երկրագործին չէ կարող սնունդ հասցնել, նրա թափած արիւն-քրտինքի փոխարէն:

Այժմ մի կողմից սարսափելի չափով ազգաբնակութիւնն է չատացել, այնպէս որ իւրաքանչիւր անհատին ընկնում է 2—3—4 կողի տեղ մշակելի հող, իսկ միւս կողմից, նոյն հողը անվերջ ցանվելով՝ ոյժից ընկել, յոգնել է: Այն արտը, որ երբեմն տալիս էր մէկին 16—20՝ այժմ բախտաւորութիւն կը համարվի, եթէ կը տայ 8—10 կող: Պարզ է, որ հողը զրկվել է բոյսերը սնուցանելու անհրաժեշտ աղերից. նա պէտք ունի հանգստանալու, պարարտացնվելու, բայց այդ պահանջներից ոչ մէկը չէ կատարվում: Եւ եթէ այս բոլորի վրա աւելացնենք և այն հանգամանքը, որ ամբողջ Շիրակում արտերը զուրկ են արհեստական միջոցով ոռոգվելուց՝ապա պարզ կը լինի, թէ ինչ ողբալի դրութեան մէջ է գտնվում մեր գաւառումը երկրագործութիւնը, և դրա հետևանք, ինչ սոսկալի դրութիւն է ներկայացնում մեր գիւղացու դրութիւնը: Մտն էք գալիս տասնեակ գիւղեր, և ձեզ հազիւ են պատահում ունևոր տներ, այն-ինչ տեսնում էք ձեր չուրջը ծայրայեղ չքաւորութիւն, գիւղացիք բոլորն էլ առանց բացառութեան մերկ են և քաղցած: Մարդ խղճահարվում է տեսնելով, որ աչխարհին հաց մատակարարող աչխատաւորը գարի հացով է սնվում, այն էլ չատ անգամ չը գտնելով՝ գարնան սկզբներին, դաչտի խոտերով է կերակրվում: Ի՞նչ կը լինի ապագայում այս 150 հազարից աւելի ազգաբնակութեան վիճակը՝ դժուար է դրական պատասխան տալ, բայց կարելի է ասել, որ բարելաւելու յոյսեր էլ չը կան:

Գիւղացին դաչտային պարապմունքները վերջացնելուց յետոյ «քիրա-քարվան» էր գնում, որ բաւական օգնում էր նրան տնտեսապէս ապահովվելու համար. երկաթուղու գալով՝ ապրուստի այդ միջոցից էլ զրկվեց: Մեր նիւթապաչտ դարում զարմանալին այն չէ, որ հարուստ դրամատէրը կարեկցութիւն, գութ չունի դէպի իր տառապեալ եղբայրը-դրացին, այլ զարմանալին այն է, որ աւելի հարստանալու տենչով՝ վաչխառութեան ամեն միջոց գործ դնող ունևորը չունի ձեռներէցութեան ոգի իր իսկ չահի համար: Նա սիրով կատարում է առևտրական աչխարհի միջնորդի պաչտօնը, փերեզակի նըման առնում, վաճառում է օտարների ապրանքը և բաւականանում է վաստակած չնչին տոկոսով. բայց երբէք չէ մտածում սեփական ինիցիատիվով և կամ հաւաքական ոյժով օգնել երկրի արդիւնաբերութեան գործին, այն է, առուներ անց կացնել ցածրադիր տեղերը ջրելու համար, երկրագործական մեքենաներ գնել ու տարածել գիւղերում և կամ պարարտացնելու միջոցներ ձեռնարկել: Այսպիսով կարող էր հարուստը և ինքը վաստակել մէկին 30—50% արդիւնք և կօգնէր գիւղացի աչխատաւորին տնտեսապէս բարձրանալու: Սակայն ունևորը բնաւ չէ հետաքրքրվում ստուար մեծամասնութեան դրութեամբ, չունեցողն էլ իր գլուխն է մոռացել, և այսպէս մարդիկ ամենքը անձնատուր են եղել ժամանակի բերմունքին:

Երևակայեցէք մեր անտարբերութիւնը. արդէն մորեխը Ապարանից տեղափոխվել է Շիրակ և այժմ տարածված է արևելեան և հարաւային գիւղերում, բայց մինչև օրս ոչ ոք չէ հետաքրքրվում նրանով և չեն մտածում՝ սկզբից, դեռ վնաս չը հասցրած՝ բնաջինջ անել նրան: Եթէ աչունքին տաք լինի, այնպէս որ ձուերից ձագեր դուրս գան և ապա ցրտերն սկսվեն՝ այն դէպքում մորեխը ինքն իրան ջնջված կը լինի և հետևեալ տարի ցանքսերին չեն կարող վնասել. իսկ եթէ աչունքը չուտ վրա հասնի և ցրտերն սկսվեն՝ ձագերը հետևեալ տարին ձուերից դուրս կը գան և մեծ վնասներ կարող են հասցնել: Մեր կողմերը մորեխ յայտնվել է 40-ական թըւերին, որ հասակաւորների պատմելով՝ սարսափելի հարուած է տուել երկրագործութեանը, որի հետևանքն է եղել թանգութիւնը: Ցիսուն տարվայ ընթացքում այդ աւերիչ միջատի թողած վատ յիչողութիւնը դեռ չէ ջնջվել մարդկանց մտքերից. աւելի վատ կը լինի այժմ, ի նկատի ունենալով ժողովրդի տնտեսական ծանր դրութիւնը: Պէտք է չտապել օր առաջ մորեխի առաջն առնել:

Ներսէս քահ. Նիկողոսեանց

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

—

Օգոստոսի 4-ին

Այս ամառ ամենայն իրաւամբ կարելի է թափօրների և մատաղների ամառ անուանել: Մեր քաղաքն ու գաւառն էլ յետ չը մնացին ընդհանուր հոսանքից և հետևեցին Շիրակին, Նոր-Բայազէտին, Գանձակի գաւառին և այլն: Երկարատև երաշտից վախեցած մեր մի քանի գիւղերում իմանալով, որ Ալէքսանդրօպօլի ս. Աստուածածին եկեղեցում պահվող «Սօթը-Վէրք» անունով յայտնի Աստուածածնի պատկերը, որ չատ մեծ հռչակ է վայելում մեր կողմերում, դուրս են բերել և չրջեցնում են Շիրակում՝ գընացին և այդ պատկերը բերին մեր գաւառը: Պատկերը չրջեցնում էին Ալէքսանդրօպօլի քահանաներից երկուսը: Գիւղերը մրցում էին մէկը միւսի առաջ. ամեն գիւղ աչխատում էր առաջ ինքը տանել «Սօթը-Վէրքը». այդպէս այդ մեծահռչակ պատկերը, բացի հեռաւոր գիւղերից՝ համարեա բոլոր հայաբնակ գիւղերն էլ տարան: Երբ պատկերը բերին քաղաքին մօտ գիւղերը՝ քաղաքացի ժողովուրդը չտապում էր գիւղ՝ օր առաջ երկրպագելու պատկերին. իսկ երբ քաղաք բերին՝ գիւղացի հարս ու աղջիկ ու պատանիներն էին գլխապատառ դիմում քաղաք ուխտ անելու: «Սօթը-Վէրքի» քաղաքում եղած ժամանակ աղօթատունը գիչեր-ցերեկ լի էր լինում երկու սեռի քաղաքացի և գիւղացի աղօթողներով: Պատկերը բերել էին, իբրև հակաերաչտական միջոց, բայց ջերմ աղօթում էին և արտերին վնասող միջատների դէմ:

Այդ պատկերը նաև մեծ հնութիւն է. ինչպէս ասում են՝ Ղուկաս աւետարանչի նկարած երեք-չորս պատկերներից մէկն է: Ալէքսանդրօպօլցիները նչանաւոր գաղթի ժամանակ են իրանց հետ բերել Կարինի նահանգից: Երկար ժամանակ նրանք թոյլ չէին տալիս այդ պատկերը դուրս տանելու Շիրակից, չը նայած որ Ախալքալաքի և Ախալցխայի ժողովուրդը չատ էր փափագում պատկերը բերելու: Ցիչում եմ, առաջին անգամ «Սօթը-Վէրքը» Ախալքալաք բերին 1892 թւին խօլերայի ժամանակ: 10—15 հազարից բաղկացած գիւղական և քաղաքացի ժողովուրդ էր դուրս եկել դիմաւորելու հռչակաւոր սրբութեանը. հէնց որ պատկերը բերող կառքը երևաց՝ տասնեակ հազարաւոր ժողովուրդը ծունկ չոգեց և սկսեց աղիողորմ լացը. դա մի տարօրինակ երևոյթ էր, որ դժուար է մոռացվում: Այդ ժամանակ մեր քաղաքն ու գաւառը, մասամբ և Ծալկան ու Ախալցխան, 14 հազար րուբլի խաչահամբոյր տուին: Աղքատ կինը իր գլխի ունեցած-չունեցած զարդը պոկում, գցում էր քահանաների ձեռքերին բռնած ափսէների մէջ: Մեր յաւերժայիչատակ ուսումնարանների այն ժամանակվայ հոգաբարձութիւնը դիմեց հոգևոր բարձր իչխանութեանը և այդ 14 հազարից 2 հազար րուբլի խնդրեց դպրոցների օգտին, բայց մերժում ստացաւ: Ու՞ր գնացին այդ 14 հազարը...

Նուէրները հիմա անհամեմատ նուազ էին. ուժասպառ ժողովուրդը հազիւ վճարած լինի

և եթէ կարիք կայ մեռնելու՝ թող կարողանայ պատուով նա մեռնել» *):

Վիբուրգից գնացքը մեզ տանում է դէպի երկրի խորքը: Այստեղ մարդ իրան զգում է արդէն բոլորովին ուրիչ պետութեան մէջ: Զորս կողմը խօսում են միմիայն ֆիներէն, սակաւ չվէդերէն: Գիւղացիների դէմքերն էլ մինչև անգամ ուրիչ տիպեր են ներկայացնում. արևառ երեսների այտոսկրները դուրս են ցցված, նչաձև աչքերը նման են մօնգօլական աչքերի, բայց կապոյտ են և բարի: Տղամարդիկ բոլորն էլ չատ են ծխում, քիչ խօսում. չատերը խորասուզված են լրագրի ընթերցանութեան մէջ: Կարգ ու կանոններն էլ փոխվում են: Դեռ Պետերբուրգի ֆինլանդական կայարանից նկատելի է այդ փոփոխութիւնը: Կայարանի ծառայողները, սակաւ բացառութեամբ, միմիայն ֆիներէն են խօսում: Կայարանների ու վագոնների սովորական յայտարարութիւնները տպված են երեք լեզուով—ֆիներէն, չվէդերէն և ռուսերէն: Դահլիճի սեղանների վրա, ոգելից ըմպելիքների չիչերի բատարէքների փոխարէն, դարսած են Ֆինլանդիային վերաբերեալ աչխարհագրական քարտէզներ, զանազան նկարների ալ՛բօմներ, ուղեցոյց գրքեր, որոնք կարող են ճանապարհորդներին չատ օգտակար լինել. սենեակի անկիւնում, փոքրիկ սեղանի վրա, դրած են հին և նոր կտակարաններ:

Առհասարակ ֆինլանդական երկաթուղու կայարանները չեն փայլում իրանց չքեղութեամբ ու մեծութեամբ, բայց միչտ մաքուր են ու յարմար. մարդիկ դրամը խնայում են այլ, աւելի օգտակար գործերի համար: Բուֆէտներում կերակուրները էժան են և մթերքը թարմ: Ամեն մի ճանապարհորդ, ծառայողների բացակայութեան պատճառով, ինքն է սեղանից կերակուր վերցնում ու յետոյ գինը վճարում,—ֆիները հաւատով են վերաբերվում դէպի մարդկանց ազնւութիւնը: Գնացքը մօտենում է Անտրէա կայարանին: Վագոնի պատուհանից միմեանց յետևից երևում են հրաչալի տեսարաններ: Աչքերի առջև բացվում է Վուօկսա գետի գեղանկար հովիտը: Գնացքն անցնում է գետի երկաթէ մեծ կամուրջով և այնուհետև սլանում է գետի երկարութեամբ: Գետը մերթ փայլեցնում է իր դէմքը, մերթ ծածկվում է անտառապատ թմբերի յետևում: Թողնելով գետը՝ նա երկար ժամանակ օձի պէս ոլորվում է գեղեցիկ լճերի եզերքով. ահա նա սլաքի պէս ուղղվելով, կըտրում է մչտադալար անտառները: Ճանապարհի երկարութեամբ ձգված են գրանիտեայ բլուրներ, ծածկված սոճիներով ու եղևիններով. մի չարք թմբեր զարդարված են թաւիչանման մամուռով կամ չոր ոքքինով. երբեմնակի լերկ ապառաժի ճեղքվածից համեստութեամբ բարձրանում է սպիտակակեղև հաճարենին. ահա խիտ անտառի միջից սևին է տալիս ահագին գրանիտի կտոր. այստեղ ու այնտեղ պատահում են անկանոն կերպով թափված քարերի կոյտեր, կարծես, մի ահռելի ոյժ փչրելով ամբողջ սարեր՝ կտորտանքը ցրել է ամեն տեղ: Չը նայած, որ ապրիլի վերջերքն է՝ ձիւնի խոր չերտը դեռ մնում է ծառերի տակ. տեղ-տեղ նա հալվել է, գլխաւորապէս մչակելի դաչտերում: Ցաճախակի պատահում են գիւղեր և առանձին ագարակներ. այստեղ երևում է ֆին ժողովրդի աչխատանքի և եռանդի կնիքը:

Գեղեցիկ է ֆինլանդական բնութիւնը... բայց նա մարդու չէ ապչեցնում իր ահեղ ու չքնաղ զարդարանքով՝ ինչպէս Կովկասը կամ Շվէյցարիան. ոչ, նա խաղաղ է, մեղմ գեղեցիկ է՝ ինչպէս հիւսիսային ժողովրդի հեքեաթ...

Ահա և Իմատրա կայարանը: Դիմում ենք դէպի Վուօկսա գետը: Այս գետը դուրս գալով Սայմէնի ահագին լճից՝ հոսում է դէպի հարաւ և թափվում Լադօգա լիճը: Եօթ վերստաչափ տարածութեան վրա նա փոքրիկ ջրվէժներ կազմելով, վերջապէս լայնանում է և հանդարտվում: Բայց այդ հանդարտութիւնն երկար չէ տևում: Ցանկարծ գետի ապառաժոտ ափերը մօտիկանում են միմեանց, կարծես աչխատելիս լինեն խեղդել գետը և արգելք դառնալ նրա հոսանքին: Այստեղ գետը կատաղում է: Նրա ալիքները մէկը միւսի վրա թափվելով ու ոլորվելով՝ մռնչում են և արագութեամբ զարնում են գրանիտեայ ապառաժին, ցանկալով կործանել նրա ամուր կուրծքը. բայց անխորտակելի դիմադրութեան հանդիպելով՝ փրփուրը բերանին վեր-վեր են բարձրանում, նորից ցած իջնելով գլխիկոր վազում են դէպի միւս ափը և դարձեալ յետ նահանջում: Երկու ափից յետ դարձող ալիքները միմեանց հանդիպում են գետի մէջ տեղը, իրար զրկած՝ միասին վազում են դարիվար հունով, դիպչում են ներսում ցցված քարակոյտերին, աչխատում են նրանց պոկել, բայց յուսախաբ՝ նորից փրփրում են և կրկին անձրևի նման մանրանալով, թափվում են միւս ալիքների վրա: Հարիւր յիսուն սաժէն երկարութեան վրա Վուօկսան այսպէս խռոված է և ապստամբ, կազմում է Իմատրան. սա աւելի ջրվազ է, քան թէ ջրվէժ: Ջրվազից մի քիչ վերև, ուր գետը դեռ հանդարտ հոսանք ունի՝ գտնվում է ծառապատ Լինանսարի կղզին: Ըստ աւանդութեան՝ այդ կղզու վրա կառուցված է եղել մի ամրոց, որը պաչտպանելիս է եղել ներքին Ֆինլանդիան թչնամու արչաւանքներից:

Մի անգամ, հին ժամանակներում, ռուս զօրքերը չրջապատում են ամրոցը, որը չը դիմանալով երկարատև պաչարման՝ անձնատուր է լինում: Ցաղթողները, ի պատիժ երկար ու յամառ դիմադրութեան, նստացնում են ամբողջ բերդապահ զօրքն անղեկ ու անթիակ նաւակների վրա և բաց թողնում դէպի ցած. անբախտ կտրիճները կորչում են Իմատրայի ալիքների մէջ: Աւանդութիւնն ասում է, որ այդ զոհերը մինչև այժմ էլ թափառում են կղզու վրա, գիչերները դուրս գալով գետի յատակից և ժողովրդին վախեցնում են իրանց հեկեկանքներով:

Երկաթէ գեղեցիկ կամուրջը միացնում է ջրվազի երկու ափերը: Այդ կամուրջից գիչերները, ճանապարհորդների ցանկութեամբ, լուսաւորում են ամբողջ Իմատրան ելեկտրական լոյսով:

Ամպամած և մռայլ գիչեր է: Անձրևը մեղմ չաղում է: Կանգնել ենք ջրվազի քարքարոտ ափին և չենք կարողանում հայեացքներս պոկել մեր առջև բացված ահեղ տեսարանից: Ելեկտրական լոյսի տակ Իմատրան պատկերանում է իբրև մէկ մրրկալից ծովի տարածութիւն: Այլևս չեն երևում ալիքների առանձին յորձանքները. բոլորը միացել են, եռում են ու փրփրում. ջուրը, կարծես, չէ հոսում. նա այժմ ջրվազի տպաւորութիւն չէ թողնում, այլ անտակ ու փոթորկալից ծովի նման է երևում. մարդու տեսողութիւնը խաբվում է: Ներկայ գտնվող տիկնայք հաւատացնում են, իբր թէ երկար նայելուց Իմատրան դէպի իրան է քաչում նայողին: Որքան երկար ես նայում՝ այնքան աւելի ահռելի է ներկայանում տեսարանը: Գլուխդ պըտտվում է. մի առ ժամանակ ջրվազի ձայնը չես լսում: Ցուզված երևակայութեանդ առջև պատկերանում են խեղդվող զինուորների սարսափած դէմքերը. նրանց աղիողորմ հառաչանքներն ականջիդ են հասնում մրրիկի միջից...

Ելեկտրական լոյսը հանգցրին. պէտք է վերադառնալ հիւրանոց:

Ք. Օ.

*) Արձակ թարգմանութիւն «Կալեվալայից»:

հազար րուբլի, որ նոյնպէս յայտնի չէ, թէ ուր է գնացել կամ ուր պիտի գնայ, քանի որ ոչ հաշիւ կար, ոչ արձանագրութիւն և ոչ ցուցակ ու ժապաւինած մատեան... Հիմա էլ մեր եկեղեցին նորոգող յանձնաժողովը հեռագրով խնդրեց Վեհափառ Կաթողիկոսից, որ հրամայէ «Սօթը-Վէրքը» մի քանի օր թողնել Ախալքաքում և ստացած արդիւնքը յատկացնել եկեղեցու վերաշինութեանը, բայց, որքան գիտենք, պատասխան չը ստացվեց: Կրկին հարցնում ենք, ուր են գնում այդ գումարները, ուր են գնում Ալէքսանդրօպոլի, Շիրակի և առհասարակ շրջակայ քաղաքների և գաւառների հայ ժողովրդից իւրաքանչիւր տարի «Սօթը-Վէրքի» անունով ստացվող տասնեակ հազարները:

Սալլիւմեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

«Кавказъ» լրագիրը հաղորդում է. «Կովկասի Կառավարչապետի օգնական գեներալ-լէյտէնանտ Ա. Ֆրէզէ այս օրերս շրջաբերականով յայտնեց Անդրկովկասի պ.պ. նահանգապետներին, թէ հնդկական ժանտախտի շարժման մասին հրատարակված տեղեկութիւններից նկատելով, որ նա ոչ միայն չէ թուլանում, այլ մի քանի տեղերում աւելի զօրանում է և որ այս պատճառով չէ նուազում վտանգը՝ ժանտախտի կայսրութեան սահմանները մուտ գործելու հնարաւորութեան մասին. սրա հետ միասին ենթադրելով, որ համաճարակի Հնդկաստանում այսքան երկար ժամանակ գոյութիւն պահպանելը գլխաւորապէս կախված է երկրի հակաառողջական դրութիւնից և ժողովրդի անպատրաստութիւնից՝ հակավարակիչ խելացի միջոցներ գործ դնելու մէջ,—գեներալ-լէյտէնանտ Ֆրէզէն խնդրում է,—նահանգը ըստ կարելւոյն աչող պայմանների մէջ դնելու նպատակով, այն դէպքում, եթէ յայտարարվեն Բարձրագոյն հաստատված յանձնաժողովի կանօնները՝ ժանտախտի կայսրութեան մէջ մուտք գործելու առաջն առնելու և նրա դէմ կռւելու համար—անմիջապէս հաստատել խստացրած սանիտարական հսկողութիւն այն կէտերում, ուր գալիս են ճանապարհորդներ և ապրանքներ, թէ ջրային և թէ երկաթուղային և ուրիշ ցամաքային ճանապարհներով (նաւահանգիստներում, նաւամատոյցներում, կայարաններում և այլն), միևնոյն ժամանակ կարգադրել գործադրել այն միջոցները, որոնք արդէն ցոյց են տրված կովկասեան գլխաւոր վարչութեան շրջաբերականի մէջ 1897 թ. յունվարի 17-ից № 153»:

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսից վեց վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվող Գուրգէնբէգեանների կալուածքում, Շվինդիս գիւղի մեծ ձորի աջ կողմի մասում, հեղեղից մի փլուածք է առաջացել, որի մէջ մի հին գերեզման է երեւում, որը տեղացիների ասելով կռապաշտական ժամանակից մնացած գերեզման է: Նա ունի քառանկիւնի արկղի ձև և կազմված է սպիտակ սալաքարերից, որոնցից ձախ կողմի սալաքարը դէպի ձորն է գլորվել և երեւում են հողի հետ խառը մարդու ազդրի կտորները: Այդպիսի գերեզմաններից մի քանիսը կան նաև նոյն ձորի մօտ գտնվող ընդարձակ դաշտի մէջ:

—

«Новое Обозрѣніе» լրագրի ասելով՝ Վ. Դ. Կորգանով թոյլտուութիւն է ստացել հրատարակել Թիֆլիսում մի ամսաթերթ, «Кавказскій Вѣстникъ» անունով:

—

«Моск. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, թէ սեպտեմբերից վերսկսվելու են այն յանձնաժողովի պարապմունքները, որ ներքին գործերի մինիստրութեան մէջ քննում է բնակարանների պետական հարկը քաղաքներին տալու խնդիրը:

—

«Новое Время» լրագիրը հաղորդում է, որ այս տարի, նոր կանօնադրութեան համաձայն, Մոսկվայի համալսարանում մերժել են ընդունելու մօտ 300 անձ, որոնք աւարտել են իրանց ուսումը ուրիշ շրջանների միջնակարգ դպրոցներում:

—

ԱԼԷՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ մեզ գրում են հետեւեալը. «Ամսիս 22-ին, կիրակի օրը, երկաթուղու ծառայողները, ազատ լինելով գործից, երկաթուղու կայարանից ուղեւորվում են դէպի Ալէքսանդրօպոլի փողոցը մի քանի անհրաժեշտ իրեղէններ գնելու համար: Իրեղէնները գնելուց յետոյ դէպի կայարանը վերադառնալիս ճանապարհին, որտեղ «Էլբրուս» հիւրանոցն է գտնվում՝ հիւրանոցի տիրոջ հետ խօսակցութեան են բռնվում. այդտեղ հաւաքվում է անհագին բազմութիւն քաղաքի բնակիչներից և սկսվում է իրարանցում. երկաթուղու այդ 6 ծառայողները ենթարկվում են սաստիկ ծեծի: Ծառայողներից մէկը, տեսնելով այդ՝ նստում է կառքը և գնում է իմաց տալիս Ալէքսանդրօպոլի 2-րդ մասի պրիստաւին, որ օգնութեան հասնի. այս վերջինս էլ իր կողմից ուղարկում է իր օգնականին ու 10—15 ոստիկան, որոնք հասնելով կռւի տեղը, փոխանակ պաշտպանելու ծառայողներին՝ իրանք միանում են քաղաքացիներին և աւելի ևս ծեծում ծառայողներին: Վրա են հասնում ինտէնդանտստվօի զինւորները և դադարեցնում են կռիւը: Կռւողներին և ծառայողներին տանում են պրիստաւի կանցելեարիան, գործը քննելու համար: Պրիստաւը ծառայողներին բանտարկում է: Գործը քննվում է:

—

Նոր-Բայազէտի գաւառի ՆԵՐՔԻՆ-ԱԽՏԱ գիւղից գրում են. «Թէ այստեղ և թէ հարևան քանի մի գիւղերում ժողովուրդը միշտ տառապում է ջրի սակաւութիւնից. մանաւանդ այս տարի շատ զգալի է ջրի պակասութիւնը նոյնիսկ ջրառատ տեղերում: Գիւղացիները մեծ դժուարութեամբ ամեն օր տակառներով ջուր են կրում հեռու ընկած Զանգու գետից: Այդ աշխատանքը պահանջում է նաև մեծ ծախսեր, իւրաքանչիւր ընտանիքից առնուազն 20—30 ր.: Սակայն գիւղացիները չեն աշխատում այդ գումարը կամ քիչ աւելի միանուագ վճարել և մի խոշոր գումար կապմելով՝ ջուր բերել տալ իրանց գիւղը, չը նայած, որ մերձակայ սարերը մեծ քանակութեամբ ջուր են պարունակում: Մօտակայ Սուխոյ-Ֆօնտան («Զոր-աղբիւր») գիւղի մալականները աղբիւր ունենալու համար վարձեցին մի վարպետ, որը գիւղից քիչ վերև ընկած սարերի տակից հորեր փորելով՝ ջուր հանեց և բերեց գիւղը: Հմուտ վարպետը մի քանի տեղ փորելով և ստորերկրեայ անցքերով (տունելներով) իրար խառնելով՝ անհագին քանակութեամբ ջուր է գոյացրել, որը այժմ հոսում է դէպի ցած գիւղը: Այդ վարպետի վարձը գնահատված է, որքան լսեցինք՝ 4000 րուբլի, որի մի մասը ինքը, Սուխոյ-Ֆօնտանի ժողովուրդն է վճարել, իսկ միւս, աւելի մեծ մասի համար դիմել է կառավարութեան օգնութեան: Ասում են՝ կառավարութիւնը յարգել է այդ ժողովրդի խնդիրը և փոխատուութիւն արել: Սուխոյ-Ֆօնտանը, ինչպէս շատերը գիտեն, աւելի շատ էր տառապում ջրի սակաւութիւնից, որովհետև նրա բնակիչները ջուրը կրում էին 6 վերստ հեռու Ալափարս հայ գիւղից: Շատերը հէնց մի սայլ իր լծկաններով պարապացրել էին ջուր կրելու համար: Նրանք իրանց ջրի տակառները փակում էին կողպէքներով: Այդ գիւղում սովորութիւն կար եկւորներին ջուր ծախել վեդրօն 5—8 կոպէկով. իսկ քառաձի լծած կառքերի և ֆուրգոնների ձիերը ջրվում էին 30—40 կոպէկ վճարով: Ցանկալի է, որ միւս հարևան գիւղերը, որոնց թւում նաև Ներքին-Ախտա գիւղը, հետևէին Սուխոյ-Ֆօնտանի օրինակին: Մենք գիտենք ջրամբարներ, որոնք թագընված են մօտակայ սարերում, որտեղից շատ հեշտութեամբ ջուրը կը վազէ դէպի գիւղը, բայց պահանջվում է կամք և աշխատութիւն: Աղբիւրների ջրերով կարելի է գիւղում և շրջակայքում թէ ծառեր տնկել և թէ բանջարանոցներ գցել, որոնցից զուրկ են մեր յիշած գիւղերը:

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ հաղորդում են, որ ամսիս 22-ին այնտեղ եկաւ Պեատիգօրսկից առաջին երկաթուղու գնացքը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Թաւրիզ, օգոստոսի 4-ին

Սալմաստից եկած տեղեկութիւններին նայելով՝ այնտեղի հայ ազգաբնակութիւնը այժմ շատ աննախանձելի դրութեան մէջ է գտնվում. մի կողմից քիւրդերից ամեն մի վայրկեան սպասվող ասպատակութիւնների երկիւղը և կառավարութեան ընչաքաղց պաշտօնեաների բռնած անվայել ու բիրտ ընթացքը, որ ամեն մի հասարակ բանի համար խուզարկութիւններով ու կօղոպուտներով նեղում են ազգաբնակութեանը, միւս կողմից էլ անխղճմտանք վաշխառուների ճնշումները այնտեղի խեղճ հայ գիւղացուն բոլորովին անելանելի վիճակի մէջ են դնում... Նրա գանգատները անվերջ, անհատնում են. բայց լսողն ո՞վ է...: Այդ բոլորը տեղն ու տեղը քննելու և իր հօտի վիճակին իրազեկ լինելու համար, երկու-երեք օր առաջ հայր Այվատեանը այստեղից ճանապարհ ընկաւ դէպի Սալմաստ, այստեղ տեղապահ թողնելով Ղուլուշի տէր Մըկրտիչ աւագ քահանային, որի համար քանի-քանի անգամներ գրված է արդէն, որ անընդունակ է այդպիսի պաշտօն վարելու, որպէս տըգէտ մէկը: Այժմ մնում է մեզ տեսնել, թէ արդեօք մեր սրբազան հայրը մի բան կանէ՞ այնտեղի իր հօտի համար, թէ լոկ քահանաների համար կը շրջի ու կը գայ:

Հացը չը նայելով որ դարձեալ թանգ է, բայց ոչ նախկին անտանելի արժէքներով. այժմ այստեղ 2 ղրանով շատ լաւ հաց և ցորեն կարելի է ձեռք բերել. յոյս կայ, որ հետզհետէ աւելի ու աւելի էժանանայ: Այդ կողմից մեր ազգաբնակութիւնը մեծ յոյս ունի դրած իր նոր դատաւորի վրա. տեսնենք կիրականանա՞յ արդեօք այդ մեր բոլորի յոյսը:

Ուրմիից նոր լուր ստացվեց, թէ այնտեղի ուսուցիչ Գ. Կարսեանը ընդունեց կաթոլիկութիւն, ազգային հոգաբարձուների հետ մի ընդհարում ունենալու պատճառով: Մանրամասնութիւնները չը նայած դեռ ևս լաւ յայտնի չեն, բայց ինչ որ էլ լինի՝ դա վերջապէս ստորութիւն է. ինչ է նշանակում՝ մտնել իդէալիստի դիմակի տակ, և պաշտօնի, մի փոքր հացի համար կրօնը, դաւանութիւնը փոխել... Այսու ամենայնիւ այլ ևս փաստ է, որ դաւանափոխութիւնը այժմ մեզ համար մի տեսակ չարիքի բնաւորութիւն է ստացել. ազգը սերհատվում է, անդամալուծվում, քայքայվում... պէտք է այդ չարիքի առաջը առնելու շտապել: Այդ մասին թող լաւ մտածեն մեր ձեռնհաս անձինք և հաստատութիւնները. մանաւանդ մեր հոգևոր իշխանութիւնը այժմ աւելի քան ուրիշները բարոյական պարտք ունի այդ մասին հոգալու:

Դեռ երէկ մենք լսեցինք և կարդացինք Շաղօնեան քահանայի դաւանափոխութեան պատմութիւնը և այսօր նոյնը լսում ենք Ուրմիի ինտելիգենտ համարված ուսուցչի համար: Հեռու չի լինի գուցէ և այն օրը, որ մենք կը լսենք թէ Ուրմիի ողջ հայութիւնը մտել է հաւատորսների գիրկը, որովհետև իրանց հովիւները դեռ քնած են...:

Այս օրերս կառավարութեան ոստիկանութիւնը Միունայի մօտերքում ընդհարվելով 6 աւազակներից բաղկացած մի խմբի հետ, յաջողում է երկուսին բռնել և չորսին փախցնել վիրաւորելով: Ձերբակալվածները բերված են այստեղ և անշուշտ նոր դատաւորից իրանց արժանաւոր պատիժը կը ստանան:

Մարաղայում տաքցոցի հիւանդութիւնը շարունակում է զոհեր կլանել, լուրջ ուշադրութիւն չեն դարձնում սակայն: Դեռ անցեալ տարի Երևանի քաղաքային բժիշկ պ. Բաղրիձէն եկաւ, անցաւ Մարաղա, հիւանդութիւնը տեղն ու տեղը ուսումնասիրելու և դարմանելու համար. իսկ այս տարի և ոչ մի հետաքրքրվող չը կայ այդ մասին:

Ռուսաց հիւպատոս պ. Ա. Պետրով վերադարձաւ Ուրմիից:

Ս. Ա. Ասման

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Բօլօնում հրատարակվող իտալական «Resto del Carlino» լրագրին հաղորդում են Մօնցից, թէ Ումբերտո թագաւորը կարգադրել է, որ Դրէյֆուսի գործի ընթացքի մասին իրան զեկուցումներ ներկայացնեն: Թշուառ կապիտանի վիճակը նրան այնքան է ցաւացնում, որ նա մի քանի անգամ հարց է առաջարկել, թէ արդեօք չէ՞ կարելի Հռոմի կողմից որևէ վճռական քայլ անել մեղադրեալի օգտին: Նրան պատասխանել են, թէ ոչ ընդհանուր շտաբը և ոչ էլ Պանիցարդի չունեն իրանց տրամադրութեան տակ այն իսկական դօկումենտները, որոնց մասին խօսվում է Ռէննի դատարանում Դրէյֆուսի գործի քննութեան միջոցին. այդ դօկումենտները բոլորն էլ գտնվում են Բերլինում: Այս առիթով թագաւորը նկատել է, թէ այդ դօկումենտների հրատարակելը ոչ միայն մի մարդասիրական գործ կը լինի, այլ և քաղաքական իմաստութիւն: Նա կարծում է, որ Ֆրանսիայի ներքին խաղաղութիւնը, նաև ամբողջ աշխարհի խաղաղութիւնը, կախում կունենայ ոչ թէ այն բանից, թէ արդեօք Դրէյֆուսին կարդարացնեն, թէ կը դատապարտեն, այլ այն բանից, թէ նրան յանցաւո՞ր կը ճանաչեն, թէ անմեղ:

—«Новости» լրագրին հեռագրում են Ռէննից. «Սաստիկ տպաւորութիւն գործեցին այսօր զինւորական վկաների ցուցմունքները, որոնք ցոյց տուին Դրէյֆուսի օգտին. առաւել ևս Ֆէբէրի ցուցմունքը, որը պահանջեց, որ դատարանը վերջապէս արդարութիւն անէ թշուառին: Երէկ Ֆօրցինէտիի ցուցմունքի ժամանակ տեղի ունեցաւ մի դրամատիկական միջադէպ: «Cherche-Midi» բանտի նախկին դիրեկտորը իր ցուցմունքները վերջացրեց հետևեալ խօսքերով. «Դրէյֆուս յանցաւոր չէ. Նա խարդախ մեքենայութիւնների զոհ է: Նրա միակ յանցանքը, նրա տանջողների առաջ, միայն նրա հրէական ծագումն է: Ես ականատես եմ եղել Դրէյֆուսի արտասուքներին, կարդացել եմ dossier և նրա մէջ չեմ գտել ոչ մի ապացոյց նրա յանցաւորութեան: Իսկ մեղադրական դօկումենտներից մի քանիսը—խարդախված են»: Դրէյֆուս հազիւ զսպում էր իր լացը Ֆօրցինէտի'ի ցուցմունքների ժամանակ:

—«Paroles volantes» լրագիրը հաղորդում է, թէ Ժընևում գտնվող սերբիական գաղթականները մտադիր են յիշատակագիր ուղարկել մեծ պետութիւններին, որպէս զի նրանց ուշադրութիւնը դարձնեն այժմեան Սերբիայի դրութեան վրա և խնդրել, որ նրանք միջամտեն՝ Միլան Օբրէնօվիչին բոլորովին հեռացնելու Բէլգրադից:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

25 օգոստոսի

ԲԵՐԼԻՆ: Ընդհանուր համոզմունք է տիրում, որ կայսրը չի յարգի Լաբորիի խնդիրը՝ ուղարկել Շվարցկօպէնին Ռէննի դատարանը իբրև վկայ:

ԼՕՆԴՕՆ: Տրանսվաալում և Օրանժեան հանրապետութեան մէջ հրացաններ են բաժանում:

Մօրլէ յայտնել է ժողովում, թէ Տրանսվաալի հետ պատերազմը մեծ ամօթ կը լինի Անգլիայի համար:

Պրէտօրիայից հաղորդում են, որ Ֆօլկսրադին հարցապնդում է արած՝ սահմանի վրա անգլիական զօրքեր ժողովելու առիթով:

ԼՕՆԴՕՆ: «Times» լրագիրը հաղորդում է, թէ Բօմբէյում վախճանվել է արևելագէտ Պետրոս Պատէրսօն:

ԲՕՄԲԷՅ: Սիմլայում հաւատ չեն ընծայում այն լուրին, որ Պէնջէբի շրջակայքում կռիւ տեղի ունեցած լինի:

ՊԱՐԻԶ: Լրագիրները հաղորդում են, որ Լաբորի հեռագրով դիմել է Վիլհելմ կայսրին և Ումբերտո թագաւորին, խնդրելով, յանուն մարդասիրութեան, համաձայնվել, որպէս զի Շվարցկօպէն և Պանիցարդի ցուցմունքներ տան քննիչ յանձնաժողովի առաջ և ներկայացնեն այն դօկումենտները, որոնց մասին յիշատակված է բօրդէրօում:

ՌԷՆՆ: Զերնուսկու դռնփակ հարցուփորձը սկսվեց 6 ժամ 30 րոպէին: Մինչև այժմ դատարանի նիստը յատկացրած էր Ռօժէի և Դէմանժի՝ երկրորդական հարցերի վերաբերեալ բացատրութիւններին և Տրարիէի, Լաբորիի և Սավինիոի մէջ տեղի ունեցած փոխադարձ բացատրութիւններին: Տրարիէ քննադատում է Լօտի դերը և պաշտպանում է Պիկարին «petit bleu»-ի գործի վերաբերմամբ: Լաբորի պահանջում է, որ կարդացվի այն դիպլօմատիկական դօկումենտը, որի մէջ առաջ է բերված Դէլկասէի խօսակցութիւնը կոմս Միւնստերի հետ, որի միջոցին վերջինս յայտնել է, թէ Շվարցկօպէն խոստովանել է, թէ ուղարկել է Էստէրհազիին մի քանի «petit bleu»-ներ: Տրարիէ հերքում է Պիկարի վրա բարդված այն մեղադրանքը, իբր թէ նա եղել է Դրէյֆուսի ընտանիքի գործակալ և յանձնարարութիւն է ունեցել Էստէրհազիին դնել Դրէյֆուսի տեղ: Ապա Տրարիէ խիստ կերպով քննադատում է դատարանի կայացրած վճիռը Էստէրհազիի օգտին: Նախագահը բողոքում է և յայտնում, որ դա վկայի ցուցմունք չէ, այլ պաշտպանողական ճառ: Բիլլիօ միանում է նախագահի բողոքին և ասում, որ երբէք չէ դիմել նրան խնդրելով՝ ներկայ լինել զօրախաղերին:

Ապա քարտուղարը կարդում է Դիւ-Պատի-դը-Կլամի ցուցմունքը: Վերջինս բողոքում է այն բամբասանքների դէմ, որոնց ինքը զոհ էր դարձել և որոնց նպատակն էր վայր ձգել 1894 թւի դատաստանական ոստիկանութեան օֆիցերի վարկը: Նա կրկնում է վճռաբեկ դատարանի առաջ տուած իր ցուցմունքները այն դերի մասին, որը նա կատարել է Էստէրհազիի գործում: Դիւ-Պատի յայտնում է, թէ Դրէյֆուսի ձերբակալութեան հրամանը տրված էր թելադրութեան փորձից առաջ, և կրկնում է այն բացատրութիւնները, որ նա տուել է վճռաբեկ ատեանին այդ փորձի առիթով: Դիւ-Պատիի խօսքով՝ բօրդէրօն գրված է 1894 թւի օգոստոսի 15-ի և 30-ի մէջ: Ապա նա հերքում է իրան վերագրված յայտարարութիւնը Պանիցարդիի վերաբերութեամբ և ասում է, թէ Սանդերի հետ միասին ինքը կազմել է մեկնութիւնները գաղտնի dossier-ի մասին, որի նպատակն էր վերականգնեցնել Դրէյֆուսի դաւաճանութեան փաստը: Նա 1894 թւի գործի քննութեան ժամանակ, գաղտնի դօկումենտները հաղորդելու մէջ, միջնորդի դեր է կատարել: Դիւ-Պատի յայտնում է, թէ Դրէյֆուս իրան երբէք չէ ասել. «Մինիստրը գիտէ որ ես անմեղ եմ:» Ապա նա պնդում է այն ցուցմունքները, որ նա արել է Դրէյֆուսի իր հետ ունեցած յարաբերութիւնների մասին: Նիստը փակված է:

26 օգոստոսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Նշանակված են—Մոսկվայի համալսարանի պրոֆէսոր Տիխոմիրովը րէկտոր նոյն համալսարանի. Վարշավայի համալսարանի պրոֆէսոր Ուլիանովը րէկտոր նոյն համալսարանի:

Հակաժանտախտային յանձնաժողովից յայտարարվում է, որ Կվանտունեան նահանգը նկատված է ժանտախտի կողմից վտանգված:

ԲԵԼԳՐԱԴ: Այսօր մայր եկեղեցում կատարվեց Բրատիչի մարմնի թաղումը: Ճառեր արտասանեցին Գէորգիեվիչ, Թագաւորը և Միլանը:

ՊԱՐԻԶ: Ժօսսէ այսօր հարցուփորձի ենթարկեց Լիւսաժուրին, Սաբանիէին և Մինդարգէլին:

Լուրերին նայելով՝ բարձրագոյն դատարանը կը գումարվի Վէրսալյում. այնտեղ աւելի յարմար կը լինի:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

—

	№ 1 գնացքը:	№ 3 գնացքը:
Բագուեց գուրս է գալիս	ցեր. 4 ժ. 15 ր.	գիշ. 12 ժ. 20 ր.
Թիֆլիս է հասնում	առ. 8 ժ. 40 „	եր. 6 „ 38 „
Թիֆլ. դուրս է գալիս	„ 9 „ 10 „	եր. 7 „ 37 „
Բաթում է հասնում	եր. 8 „ 32 „	առ. 8 „ 12 „
	№ 2 գնացքը:	№ 4 գնացքը:
Բաթումից դուրս է գալիս	առ. 9 ժ. 15 ր.	եր. 9 ժ. 05 ր.
Թիֆլիս է հասնում	եր. 8 ժ. 53 „	առ. 9 „ 45 „
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	„ 9 „ 23 „	„ 11 „ 32 „
Բագու է հասնում	ցեր. 1 „ 04 „	„ 6 „ 15 „

ԴԻԼԻԺԱՆՍՆԵՐ

Հինգ հոգու համար

Թիֆլիսից դուրս է գալիս	7 ժ. առ.	9 ժամ. առ.
Գիշերում է	Մլեթում	Պասանաուր
Վլադիկավկազ հասնում է	7 ժ. 20 ր. եր.	9 ժ. 20 ր. եր.
Վեց հոգու համար (չեն գիշերում)		
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	1 ժ. ցերեկ.	7 ժ. երեկ
Վլադիկավկազ հասնում է	3 „ 25 ր. եր.	9 ժ. 50 ր. եր

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հ.

Կ. Մ. ՉԻԿՈՎԱՆԻ—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆՑ—11—12 ժ. կանանց հիւանդ.

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի և կրծքի հ.

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Ա. Գ. ԳՈՒՐԿՕ—1½—2 ժ. ներքին և միզասեռական հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ի. Ֆ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—6½—7½ ժ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—7½—8 ժ.

Տ. Ի. ԲՈՒԴԵՆԿՕ հիւանդանոցում քիմիական և խոշորացուցական հետազօտութիւններ է անում մէզի, խխի, արեան, կաթի և այլն:

Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Օ. Տ. ԱՌՎԱՆԻՏԱԿԻ—պարապում է տանը ծաղկահատութեամբ, բժշկական մարմնամարզութեամբ և մարզելով. դիմել 11—1 ժ.:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

20—150 Բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՄԻ ՊԱՏՈՒԱՒՈՐ ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔԻ

մէջ տրվում է մէկ լաւ մաքուր սենեակ իր կահկարասիքով, ծառայով և ճաշով:

Հասցէն հարցնել «Մշակի» խմբագրատան:

3—6

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ

Վ. Յ. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ելիսավետեան փողոց, տ. № 86. տելէֆօն № 506: (հ.) 37—45

ԲԺԻՇԿ Յ. Յ. ՂՕԿԻԵԼԵԱՆ

Ընդունում է՝ վեներական, սիտական, մորթու և ներքին հիւանդութիւն ունեցողներին՝

Առաւօտեան 9—12 ժամը

Երեկոյեան 5—7 ժամը:

Գանօվսկայա փողոց, տուն Մարգարովի, № 31:

(ե. հ. չ.) 64—100

ՄԻ ՀԱՅ ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՏ ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ

Ընդունում են գիշերօթիկ աշակերտներ և աշակերտուհիներ մատչելի պայմաններով: Նոյն տեղը՝ երեխաների հետ կրկնողութիւն են անում: Հասցէն Ս. Նշանի եկեղեցու բակում:

1—4

Թիֆլիսի Քաղաքային Վարչութիւնը յայտնում է, որ սեպտեմբերի 10-ին, ցերեկվայ ժամի 1-ին, Վարչութեան բնակարանում նշանակված է աճուրդ կապալով տալու քաղաքային լապտերների համար 12000 պուդ նաւթի հայթայթումը:

Աճուրդին մասնակցել ցանկացողները կարող են պայմանների հետ ծանօթանալ վարչութեան գրասենեակում ամեն օր, բացի տօն և կիրակի օրերից, առաւօտեան ժամի 9-ից, մինչև 12:

1—3

ԲԺԻՇԿ Գ. Ս. ԳԵՐՑՖԵԼԴ

Մադաթեան փողոց, № 5.

որ մասնագէտ է կաշու, միզասեռական (էլեկտրականութեամբ), վեներական և սիֆիլիսի հիւանդութիւնների

ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼՈՎ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻՑ

Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր

Առաւօտեան 9—12 ժ.

Երեկոյեան 5— 8 ժ.

29—60

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ

Ըստ կտակի բարեյիշատակ Յովսէփայ Իզմիրեանց՝ գրական յանձնաժողովս կը հրաւիրէ պատուարժան հեղինակներն ու բանասէրները, որ՝ եթէ ազգային դպրութեան և պատմութեան վերաբերեալ որ և է աշխատասիրութեամբ կը փափաքին մասնակցիլ Սահակ-Մեսրոպեան գրական մրցման, փութան իրենց երկասիրութիւններն յուղարկել մինչև յառաջիկայ 1900 տարւոյ յունվար մէկ առ ամենապատիւ սրբազան պատրիարք հայրն ի Կոստանդնուպօլիս:

Տպագիր երկասիրութիւններն հարկ է, որ երեք օրինակ լինեն, իսկ ձեռագրերը մէկ օրինակ, որք ըստ կանոնի ետ չեն դարձուիր:

2—3

Աստրախանի Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեան ԿԱՐ և ՁԵՒԻ արհեստանոցի համար հարկաւոր է մի մասնագէտ վարժուհի հարկաւոր վկայաթղթերով: Դիմել Հրատարակչական ընկերութեան գրասենեակը ամենայն օր առաւօտեան ժամի 11-ից—2-ը:

3—3

ԱՐԴԱՆՈՒՋԻ երկսեռ միդասեան ծխական ուսումնարանի համար հարկաւոր է մի վարժուհի, որը պէտք է ունենայ օրինաւոր ցենզ: Պայմանների մասին դիմել Սադօվայա փողոց № 38:

2—3

Ամբողջ կուրսը հաշուապահութեան ուսանդում է

Յ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Славянскіе номера.

3—3

ՄԷԿ ՌՈՒԲԼՈՎ

ուղարկվում է 2 սիստեմատիկան ձեռնարկ՝ գեղեցիկ կերպով գրելու և գրասենեակներում արագագրութիւն սովորելու համար, առանց ուսուցչի օգնութեան, գեղարուեստի պրոֆէսոր

ՎՕԼՉԵՆԿՕԻ

1) Ռուսաց գեղագրութիւն, 13-դ հրատարակութիւն, 5 մասից բաղկացած:

2) Ռուսերէն վայելչագրութիւն, ամենաընտիր թղթի վրա:

Տգեղ, ծուռ, գողացող և ամենավատ ձեռքը ուղղվում է ամենակարճ միջոցում: Ուղարկվում է նաև վերագիր վճարով:

Հասցէն՝ Въ контору изданія А. Б. Раскина, Варшава, Дикая 5. Y. М. 82253

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՊԱՏԿԵՐՈՎ

ՊՈՒՇԿԻՆ

ՍՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆԻ

Գինը 40 կոպ.

Դիմել –Тифлисъ, Тифлисское Общество Изданія Армянскихъ книгъ կամ Tiflis (Russie), Société de la publication des livres armeniens.

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄ ԳՐՎՈՂՆԵՐԸ Ընկերութեան հրատարակութիւններից ընտրում են 8 Ր. ԳԻՐՔ և վճարում են տարեկան ՎԵՑ ՌՈՒԲԼԻ: 1898 Թ. տեղեկագիրը և գրքերի ցուցակը ուղարկվում է ցանկացողներին:

9—10

ԵՂԲԱՐՔ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ, ԳԷՈՐԳ և ՍԱՐԳԻՍ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆՑՆԵՐԸ պատիւ ունեն ծանուցանելու ընդհանրութեան, որ սոյն օգոստոսամսից Թիֆլիսում, Սիօնի փողոցի վրա, Յովնանովի քարվանսարայում բացել են ամեն տեսակ մանուֆակտուրային ապրանքների գումարածախսի վաճառատուն (ОПТОВЫЙ СКЛАДЪ):

(չ. ո.) 3—5

Ռաշտի Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեան ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ արհեստանոցի համար հարկաւոր է մի մասնագէտ վարժուհի: Պայմանների և մանրամասնութիւնների մասին պիտի դիմել այս հասցէով Решть (Персія) черезъ Баку—Энзели. Ընկերութեան քարտուղար Ե. Ղազարեանին:

5—5

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ

ՏԷՐ-ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

Երեխաների ընդունելութիւնը օգոստոսի 27-ից, պարապմունքները սեպտեմբերի 1-ից:

Ուսումնարանում կայ առանձին բաժին փոքրահասակ երեխաների համար (4—7 տարեկան): Սօլօլակ, Բէբուտովսկայա (նախկին Սադօվայա) փողոց, տուն № 46:

2—10

Ռաշտի Ազգային դպրոցի համար հարկաւոր է մի ՈՒՍՈՒՑԻՉ ռուսաց լեզուի (միւս առարկաները կարելի է բաժանել ներկայ ուսուցչի հետ համաձայնութեան գալով) համար: Ցանկացողները կարող են դիմել հետևեալ հասցէով Решть (Персія) черезъ Баку—Энзели, Г-ру Агавелу Осепяну.

5—5

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

(ԾՆՆԴ. ՅՈՎՀԱՆՋԱՆԵԱՆ)

Մանկաւոր դպրոցում եւ Մանկական պարտիզում

աշակերտների և աշակերտուհիների ընդունելութիւնը սկսվում է օգոստոսի 20-ից, պարապմունքը՝ սեպտեմբերի 1-ից: Երեխաներն պատրաստվում են գիմնազիայի, րէալական և այլ միջնակարգ դպրոցների համար: Садовая (Бебутовская) № 38:

2—8

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻ Պ. ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԻ ԹՈՅԼՏՈՒՈՒԹԵԱՄԲ

ՏԻԿ. ԿԱՏԱՐԻՆԷ Խ. ԼԻՍԻՑԵԱՆ

Բաց է անում Թիֆլիսում

◆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ◆

Երկու սեռի մանուկներին պետական միջնակարգ դպրոցների համար պատրաստելու նպատակով: Ընդունելութիւնը սկսվում է օգոստոսի 26-ին, ուսումը սեպտեմբերի 6-ին: Ներկայ ճեմարանական թուականին հիմնադրուհին, իր երեխաների հետ միատեղ պարապելու համար, ընդունում է միայն առաջին և երկրորդ տարի ուսում առնող տղաներին և աղջիկներին: Աշակերտների թիւը սահմանափակված է: Պայմանները կարելի է իմանալ Սերգիեվսկայա և Սադօվայա փողոցի անկիւն՝ սեփական տուն № 20/29 առաւօտեան ժամը 10-ից մինչև 2 ժամ և երեկոյեան ժամը 5-ից մինչև 7 ժամ:

2—11

ՀԱՊԱԼԱՍԻ ՀԻՒԹ

(*Клюквенный Экстрактъ*)

Ռ. ԿԵՕԼԵՐԻ ԵՒ ԸՆԿ. ՄՕՍԿՎԱՅԻ

ընկերութեան գործարանից: Տալիս է բոլորովին պարզ, գեղեցիկ գոյնի և հոտի խմիչք: Ծախվում է

ԱՄԵՆ ՏԵՂ ԵՒ ԲՈԼՈՐ յայտնի վաճառականների մօտ: М. 75287 (13)

ԹԻՖԼ. ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Նոր լոյս տեսաւ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՆԳԼԻԱՑԻՆ, Թարգմ. օր. Շ.-Տ.-Ն. . . . — 5 կ.

ՀՐԷԱՅ ԱՐՆԷՐԸ, Թարգմ. օր. Շ.-Տ.-Ն. — 3 »

ՔԱՐ ՍԻՐՏ » » » — 25 »

Անդամ գրվողը ՍՏԱՆՈՒՄ Է ՏԱՐԵԿԱՆ 8 ՌՈՒԲԼՈՒ ԳՐՔԵՐ, ընտրելով ընկերութեան հրատարակութիւններից և ՎՃԱՐՈՒՄ Է ՏԱՐԵԿԱՆ 6 ՌՈՒԲԼԻ:

Դիմել՝ Тифлисъ, Тифлисское Общество Изданія Армянскихъ книгъ. կամ Tiflis, (Russie), Société de la publication des livres Arméniens.

3—5

Ի. Դ. ՍԱԼՏԻԿՕՎԻ

ԱՐԾԱԹԵԱՅ ԻՐԵՂԵՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՈՒՄ

Москва, Земляная ул. близъ Серпуховской заст. свой домъ.

Ծախվում են բաւականաչափ էժանացրած գներով զանազան արծաթեայ իրեղէններ, որոնք մնացել են խանութը փակելուց յետոյ. սերվիզներ, գինու բաժակներ, պորտսիգարներ, անձեռոցիկների օղակներ, գրասեղանի իրեղէններ և զանազան գեղեցիկ իրեղէններ պարգևների համար: Պատուէրները կատարվում են ճշտութեամբ և խղճմտանքով, իսկ վաճառականների համար մեծ զիջում: Նմուշի համար փայլուն՝ և էմալի հասարակ ապրանքները ուղարկվում են վերադիր վճարով: Бен. 22486:

2—3

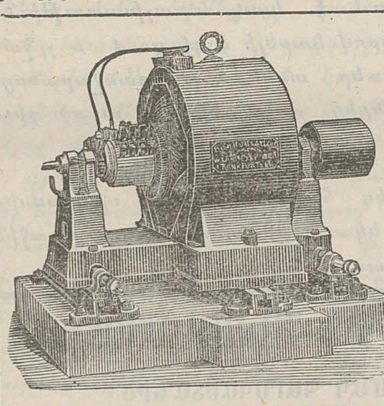

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉՈՒԹԻՒՆ

Ռուսաց և արտասահմանեան ֆիրմաների:

ԲԻՒՐՕՆ ՅԱՆՁՆ Է ԱՌՆՈՒՄ

կառուցանել

Ամեն տեսակ շինութիւններ, գործարաններ և գործատներ

ԳԱԶԱ-ՇՈԳԻԻ-ՋՐԱՆՑՔՆԵՐ

Ամեն տեսակ էլէկտրոտէխնիկական կառուցումներ և սարքեր, այսինքն հեռագիրների, տելէֆօնների, լուսաւորութեան, տրամվայների և ոյժի հաղորդելը հեռաւորութեան վրա:

ՃԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ-ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ԲԻՒՐՕ

Ինժեներ Ն. Բ. Պասսէկի

Тифлисъ, Михайловская ул. № 116.

Հասցէն հեռագիրների համար. *Тифлисъ—Пассеку.*

ՏԵԼԷՖՕՆ № 642.

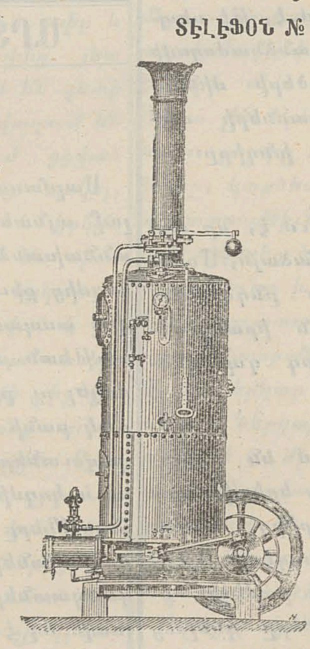

ԿԱՆԱԼԻԶԱՑԻԱ, ՎԵՆՏԻԼԵԱՑԻԱ և ՏԱՔԱՑՈՒՄԸ

ԴՆԵԼ, ԺՈՂՈՎԵԼ և ՍԱՐՔԵԼ

ամեն տեսակ

տուրբիններ, խաղովակներ, մեքենաներ և ջրհաններ:

ԿԱՌՈՒՑԱՆԵԼ

երկաթէ կամուրջներ և անակներ:

ՑԵՄԵՆՏԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ

(ե. հ. չ.) 30—100

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 26 Августа 1899 г.

Типографія Грузинск. Т.—ва Большая Ванкская ул., № 27.